

EDITORIAL

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

po téměř dvou letech jsme pro Vás v redakci časopisu *Acta Universitatis Carolinae – Studia Territoria* opět připravili české, respektive česko-německé číslo. Jeho základ tvoří tři originální studie tematicky se vztahující k moderním a soudobým dějinám střední a jihovýchodní Evropy.

V rámci tohoto makroareálu se sice každý příspěvek zabývá jinou geografickou oblastí a zpracovává různě vzdálenou minulost, přesto jsou patrná alespoň dvě pojitka. První a druhou stať propojuje problematika ustavování, vývoje a vnitřní transformace mnohonárodnostního státu. V prvním případě se jedná o pozdní Osmanskou říši, Království Srbů, Chorvatů a Slovinců a Jugoslávii; druhý text analyzuje národnostní situaci v meziválečném Československu. Třetí studie, situovaná do prostředí současného Řecka, zase poukazuje na zásadní roli církve při definování a upevňování národní identity. Tato úloha se však tradičně pojí nejen s pravoslávím, ale i s dalšími náboženstvími, jak ukazuje již úvodní stať tohoto svazku.

První text představovaného čísla je příspěvkem k studiu moderních dějin Sandžaku – historického území ležícího v západní části Balkánu, které je v současnosti rozděleno mezi Srbsko a Černou Horu. Pro svou exponovanou polohu, jakož i složitý demografický profil ztělesňuje Sandžak tradičně místo pomyslného střetu různých národností, náboženství a vnějších vlivů a tím i svéráznou laboratoř pro výzkum interetnických a interkonfesionálních vztahů. Předmětem naší pozornosti je zejména proměna etnické a národní identifikace sandžackých muslimů v období od počátku 19. století až do osmdesátých let 20. století. Studie Daniela Helera přesvědčivě dokládá, že i když si tito muslimové slovanského původu byli od počátku vědomi své jinakosti oproti okolním křesťanským národům, za svébytný národ Muslimů či Bosňáků se začali považovat teprve v období po druhé světové válce. Značně tomu napomohla politická, sociální

i ekonomická modernizace, kterou Sandžak zaznamenal v podmínkách svazové Jugoslávie. Je překvapivé, že sandžačtí muslimové – podobně jako samotná historie Sandžaku – patří doposud k bílým místům nejenom českého, ale do značné míry také zahraničního balkanistického výzkumu. Helerův text navíc implicitně připomíná, že moderní Evropa musela řešit soužití křesťanské a muslimské společnosti mnohem dříve než až s příchodem zahraničních pracovníků během poválečného hospodářského zázraku.

Druhá, tentokrát německy psaná studie se zabývá menšinami v První československé republice. Zaměřuje se přitom na otázku, jak často zaznívaly menšinové jazyky při jednáních Poslanecké sněmovny v období let 1920 až 1938. Poslanci, již složili slib v jednom z pěti menšinových jazyků, měli právo hovořit tímto jazykem i při určitých typech jednání. Pomocí kvantitativní analýzy záznamů z jednotlivých parlamentních schůzí Benjamin Conrad zjistil, že poslanci tohoto práva využívali velmi rozdílně. Zatímco poslanci maďarského a polského původu byli v tomto ohledu velmi aktivní, zapojení jejich německých kolegů do činnosti Poslanecké sněmovny postupně klesalo. Výrazný propad nastal v důsledku komplikovaného politického vývoje ve třicátých letech. Jakkoli z mezinárodního srovnání tehdejší praxe vyplývá, že pravidla pro používání menšinových jazyků v československém parlamentu byla vstřícná, němečtí poslanci, tedy zástupci nejpočetnější menšiny, je považovali za nedostačující.

Konečně poslední studie se věnuje stávající řecké ekonomické krizi. Nikola Karasová zde zkoumá postoj Řecké pravoslavné církve k aktuálnímu dění na příkladu prohlášení, která v této věci vydali nejvyšší hodnostáři církve v letech 2010 až 2012. Provedená analýza ukazuje, že ekonomická krize poskytla Řecké pravoslavné církvi zcela ojedinělou příležitost k posílení vlivu ve společnosti. V reakci na obrovské problémy řeckého hospodářství církev intenzivně pracovala nejen v charitativní oblasti, ale i na prezentaci sebe sama jakožto spolehlivého ochránce Řeků, jejich tradic a národních zájmů. Za hlavního viníka hospodářských problémů označila bývalou politickou reprezentaci země bez ohledu na to, že s ní předtím úzce spolupracovala. Ještě kritičtější postoj zaujala pak vůči zahraničním věřitelům Řecka, jejichž postup označila za okupaci a ekonomický diktát. V důsledku se tak svou rétorikou přiblížila radikálně nacionalistickým a populistickým politickým stranám a uskupením soupeřícím v tomto krizovém období o veřejnou přízeň a podporu.

Všechny tři příspěvky jsou výsledkem původního, fundovaného výzkumu, opírajícího se o vyhodnocení rozsáhlé heuristické základny včetně primárních dat a málo vytěžovaných zdrojů v místních jazycích. Jsme přesvědčeni, že publikované studie mohou obohatit stav poznání v otázkách, které se v českém

prostředí nacházejí spíše na okraji badatelského zájmu. Věříme, že Vám čtenba tohoto svazku umožní nahlédnout na některé aktuální problémy ze širší perspektivy.

Za redakční radu

Lucie Filipová